

Gaziantep ilinde Antepfıstı ı Üretim Ekonomisi Ara tırması*

Ümran ELDO AN¹, Ahmet AH N^{2**}

¹Antepfıstı ı Ara tırma stasyonu Müdürlü ü, Gaziantep

²KSÜ, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Kahramanmara

Geli (Received): 27.01.2015

Kabul (Accepted): 02.09.2015

ÖZET: Bu çalı manın amacı Gaziantep ilinde antepfıstı ı üretiminin sosyo-ekonomik yapısını analiz etmektir. Ara tırmanın ana materyalini 91 üretici ile yapılan anketlerden elde edilen veriler olu turmu tur. Ara tırma sonuçlarına göre i letmelerde antepfıstı ı arazi varlı ı ortalama 84.4 da, dekara dü en a aç sayısı 14.4 adet/da, ortalama dekara verim 68.4 kg/da ve ortalama a aç verimi 7.74 kg/adet olarak saptanmı tır. ncelenen i letmelerde ortalama Brüt Kâr 33890.79 TL, dekara Brüt Kâr 401.55 TL/da ve a aç ba ına Brüt Kâr 27.33 TL/adet olarak saptanmı tır. Üreticilerin %98.5'i ürününü hasattan sonra kurutarak sattıkları tespit edilmi tır. Antepfıstı ı üretimini geli tirmeye yönelik teknik, sosyal ve ekonomik çalı malara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Antepfıstı ı, Gaziantep, Brüt Kâr, Üretim Ekonomisi

Pistachio Production Economics Research in Gaziantep Province

ABSTRACT: The purpose of this study is to analyze the social and economic structure in Gaziantep pistachios production. The main material of this study consisted of data obtained from surveys made by 91 producers. The results show an average 8.44 ha of land of pistachio farms, the number of trees per hectare 41.4 number/ha, the average yield per hectare 68.4 kg /ha and the average yield of the tree is 7.74 kg /number, respectively. Gross Profit 33890.79 TL per the studied farms, hectares Gross Profit 401.5 TL/ha and Gross Profit per tree 27.33 TL/number respectively. Producers 98.5% of product selling drying after harvest. Pistachio production to improve the technical, social and economic studies are needed.

Key Words: Pistachio, Gaziantep, Gross Profit, Production Economics

G R

Antepfıstı ı üretimi, kurak alanları de erlendirmesi, yo un i gücü gereksinimi, depolanabilir olması ve gıda sanayi için hammadde olması gibi özellikleri ile öne çıkmaktadır. Dünyada toplam antepfıstı ı üretimi 2010 yılı verilerine göre 912.179 tondur. ran 446.647 ton/yıl üretimi ile ilk sırada yer alırken, ABD 213.000 ton/yıl ile ikinci sırada, Türkiye 128.000 tonluk üretimi ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu ülkeleri 57.300 ton/yıl ile Suriye ve 48.700 ton/yıl ile Çin izlemektedir. ran ve ABD'de sulu ko ullarda ve ço unlukla birinci sınıf tarım arazilerinde üretim yapılırken, Türkiye ve Suriye'de tamamen kuru ko ullarda ve ço unlukla kıraç arazilerde üretim yapılmaktadır (Anonim, 2013).

Güneydo u Anadolu Bölgesinde Gaziantep, anlurfa, Adıyaman, Kahramanmara ve Siirt illeri toplam antepfıstı ı üretim alanlarının yakla ık % 95'ine sahip olup toplam üretiminin % 91.4'ü bu illerden elde edilmektedir (Anonim, 2010a). Antepfıstı ı üretimi yo un emek gerektirdi inden tarımsal istihdamda oldukça önemlidir. Yani, bölgedeki kırsal kesimde ya ayan insanların topra a ba lanması, büyük ehirlere göç etmemesi açısından önemli bir faktördür. Ayrıca bölgedeki üreticilerin sosyo-ekonomik yönden geli mesi ve kalkınması kârlı bir üretim olarak algılanan antepfıstı ı yeti tiricili i ile ba lantılıdır. Antepfıstı ı i leme sanayi ve pazarlamasının önemli bir kısmı da bu bölgeden yapıldı ı için sektör bölgenin kalkınmasında ve istihdamında çok önemli bir paya sahiptir. Özellikle

antepfıstı ı kuru kırmızı kabuklu olarak pazara sunulan bir ürün oldu u için ürünün satı ndan sonra i lenerek paketlenip satılması a amalarında antepfıstı ı i leme ve de erlendirme sanayi devreye girmektedir. Ülkedeki antepfıstı ı i leme sanayinin büyük ço unlu u Gaziantep ilinde yo unla tı ı için antepfıstı ı sektörü Gaziantep ilindeki kentsel istihdamda da katkı sa lamaktadır.

Gaziantep ilinde 9 ilçe ve 511 köy merkezinin toplam tarım arazisi varlı ı 3.086.109 da alan olup, bunun 830.464 da alanını antepfıstı ı olu turmaktadır (Anonim, 2010b). Antepfıstı ının en fazla yeti tirildi i ilçeler Nizip, O uzeli ve Karkamı ilçeleri olup 2007-2010 yılları arası ortalama üretim miktarı Nizip ilçesinde 15.989 ton, Karkamı ilçesinde 4.686 ton ve O uzeli ilçesinde ise 2.196 ton'dur. Toplam 22.871 ton üretim bu üç ilçede gerçekleşmektedir. Ara tırma alanı olarak seçilen ilçelerden özellikle Nizip ilçesi sosyo-ekonomik geli mi lik yönünden Gaziantep ilinin öne çıkan ilçesidir. Özellikle bu ilçede antepfıstı ı yeti tiricili i kültürü çok eskilere dayanmakta ve daha bilinçli olarak yapılmaktadır. Nizip ilçesinde antepfıstı ı i leme sanayiye de di er ilçelere göre daha ileri düzeydedir. Ayrıca yıllar itibarıyla üretimde dalgalanmalar görülmektedir bunun nedeni ise periyodisiteden meydana gelmektedir.

Antepfıstı ı konusunda teknik içerikli çok sayıda çalı ma yapılmı tır (Duman 1985; Bahçıvan, 1987; Nikpeyma, 1990). Geçmi yıllarda antepfıstı ı üretimi

*Ümran ELDO AN'ın yüksek lisans tezinden hazırlanmı tır.

**Sorumlu yazar: ahin, A., asahin@ksu.edu.tr

yapan i letmelerin sosyo-ekonomik yapısını inceleyen bölgesel bazı çalı malar yapılmı tur. Çakmur (1985), yaptı ı ara tırmada antepfıstı ı üretim ekonomisini incelenmi ve antepfıstı mın nasıl de erlendirildi i ortaya koymu tur. Gülçubuk (1991), yaptı ı ara tırmada, Nizip lçesinde antepfıstı ı üretimi yapan ailelerin sosyo-ekonomik yapılarını incelenmi tir. Aksoy (2002), tarafından yapılan çalı mada antepfıstı ı sektöründeki üretici, sanayici-tüccar ekseninde incelenmi tir. Sedaghat (2006), tarafından yapılan çalı mada ran'da antepfıstı ı sektörü üretici ve sanayi boyutunda ekonomik açıdan incelenmi tir. Çalı kan ve ark. (2006), Gaziantep ilindeki antepfıstı ı üreticilerinin sosyo-ekonomik yapılarını belirlemi lerdir. Çalı kan ve ark., (2012), Gaziantep genelinde antepfıstı ı yeti tiricilerinin tarımsal sulama konusuna yakla ımlarını irdelemi ler. Aksoy ve ark. (2010), antepfıstı ı üretiminde i letme ba arısına etki eden faktörleri, da ve ova köylerini kar ıla tırarak belirlemi lerdir. ahin ve ark. (2010), tarafından yapılan çalı mada risk alma düzeylerine göre antepfıstı ı pazarlayanlar için satı zamanı planlaması yapılmı tur.

Bu ara tırmanın amacı, Gaziantep ilinde antepfıstı ı üretiminin ekonomik analizini yapmaktır. Antepfıstı ı üretiminde etkili olan sosyo-ekonomik faktörler belirlenerek analiz edilmi tir. i letmelerin pazarlama ekilleri ve zamanlamaları sorgulanmı tur. Üretim ve pazarlama sürecinde ortaya çıkan sorunlar belirlenerek bazı öneriler geli tirilmi tir.

Üretim yapısında son yıllarda ortaya çıkan de iimleri yansıtan güncel ve Gaziantep ili genelini yansıtan bir ara tırmaya ihtiyaç ara tırmanın önemini ortaya koymaktadır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalı manın ana materyalini Gaziantep ilinde antepfıstı ı üretimi yapan çiftçilerle yapılan anketlerden elde edilen veriler olu turmu tur. Bu amaçla Gaziantep ilinde antepfıstı ı üretiminin en yo un oldu u üç ilçe (O uzeli, Nizip, Karkamı) ve bu ilçelerde antepfıstı mın yo unla tı ı be er köy gayeli olarak seçilmi tir. Ara tırma ana kitlesi 1568 antepfıstı ı üreticisi olarak saptanmı tur. Ana kitle belirlemede

Gaziantep Tarım ı Müdürlü ü Çiftçi Kayıt Sistemi verilerinden yararlanılmı tur (Anonim, 2009). Örnek hacminin belirlenmesinde a a ıdaki oransal örnek hacmi formülü kullanılmı tur (Newbold, 1995; Miran, 2002).

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\dagger^2_{\hat{p}_x} + p(1-p)}$$

Formüle;

$$\dagger^2_{\hat{p}_x} = \text{Oranın Varyansı}$$

n: Örnek hacmi

N: Ana kitlenin birey sayısını

p: oran (p: 0.5 alınmı tur).

Buna göre %95 güven aralı ı ve %10 hata payı ile örnek hacmi 91 olarak bulunmu tur. Örnek hacmi ilçelere ve köylere oransal olarak da ıtılmı tur. Örne e seçilen çiftçilerin belirlenmesinde tesadüfî örnekleme yönteminden yararlanılmı tur. Yapılan alan çalı masında i letmelerin antepfıstı ına ili kin 2009 yılı üretim verileri derlenmi tir.

Antepfıstı ı üreten i letmeler a aç sayısı varlı ına göre; i letmeler frekans da ılımından da yararlanarak gruplandırılmı tur. 1-1000 arası a aç varlı ı olanlar küçük i letmeler, 1001-2000 arası a aç varlı ı olanlar orta büyüklükte i letmeler ve 2000 üzeri a aç varlı ı olanlar ise büyük i letmeler olarak gruplandırılıp analiz edilmi tir. ncelenen i letmelerde brüt üretim de erleri, de i ken masraflar ve brüt marjlar hesaplanarak kar ıla tırmalar yapılmı tur. i letmeler arası de erlendirmelerde ortalamalar ve oransal kar ıla tırmalardan yararlanılmı tur.

Çizelge 1'de Karkamı , O uzeli ve Nizip ilçelerinde antepfıstı ı üretimi yapan çiftçilerle yapılan anketlerin da ılımı verilmi tir. Bu çalı ma kapsamındaki ilçelerde toplam 91 i letmede anket çalı ması yürütülmü tür.

letme büyüklükleri sahip oldukları a aç sayılarına göre belirlenmi tir. ncelenen i letmelerin %34.1'i küçük i letmelerden, %38.5'i orta büyüklükteki i letmelerden ve %27.5'i büyük i letmelerden olu maktadır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Yapılan anketlerin i letme büyüklü ü ve ilçelere göre da ılımı

Gruplar	1. Grup 1-1000 A aç	2. Grup 1001-2000 A aç	3. Grup 2000-+A aç	Toplam
Karkamı	13	10	6	29
Nizip	6	16	15	37
O uzeli	12	9	4	25
Toplam	31	35	25	91
%	34.1	38.5	27.5	100,0

BULGULAR

ncelenen i letmelerde Aile Büyüklü ü

i letmeler ortalama 3,6 ki iden olu maktadır. i letmelerde mevcut nüfusun %48,1'i kadınlar ve %51,9'u erkeklerden olu maktadır. Farklı gruplardaki

i letmelerde hane halkı sayısı ortalama 3,5 ile 3.6 arasında de i mekte olup yüksek oranda bir farklılık görülmemi tir. Ancak, Çalı kan ve ark. (2006) yaptıkları çalı ma ile Gaziantep ili genelinde hane büyüklü ünün 5,2 oldu unu belirtmi lerdir. Ara tırma

neticesinde elde edilen söz konusu bu farklılıkların, aile bireylerinin e itim, i olanakları vb. gibi nedenlerle kente göç etmelerinden kaynaklandı ı dü ünülmektedir.

letmelerdeki fertler ya gruplarına göre incelendi inde 15-49 ya grubunda olan aktif nüfusun ortalama % 67,6 ile en fazla oldu u görülmektedir. ikinci büyük ya grubu % 19,8 ile 50 ve üzerinde olanlardır. Bunu % 10,5 ile 7-14 ya grubu izlemektedir.

letmelerde en az yer alan ya gurubu ise 0-6 ya grubudur. 15-49 ya grubu, 1. grupta % 56,4 ile en dü ük ve 2. grupta % 73,8 ile en yüksek bulunmu tur. Genç ve çalı ma bakımından aktif nüfusun i letmelerde daha fazla oldu u saptanmı tir. Ayrıca, yapılan analiz sonuçlarına göre ailedeki ki i sayısı ortalama 3,68 olarak bulunmu ve ailedeki birey sayısı en az 1 en fazla 8 olarak tespit edilmi tir.

letmelerdeki Yöneticilerin E itim Durumu

letme yöneticilerinin e itim durumuyla ilgili bilgiler incelendi i takdirde her üç grupta da en çok i letme yöneticisinin bulundu u e itim kategorisi be yıllık ilkokul e itimi olarak tespit edilmi tir. İkokul mezunları 1. grubun % 80,8'ini olu tururken, 2. grubun % 73,3'ünü ve 3. grubun da % 69,6'sını olu turmaktadır. letmelerdeki ilkokul e itimi gören i letmecilerin ortalaması ise % 64,8 olarak belirlenmi tir. En yüksek e itim seviyesi olan üniversite mezunu yöneticiler ise % 2,2 ile en dü ük düzeyde kalmı tir. Ö renim düzeyinin i letme büyüklü üne ba lı olarak yükseldi i görülmektedir. 2006 yılında yapılan bir çalı ma sonucunda, Gaziantep ili genelinde üreticilerin % 11,1'inin okuryazar olmadı ı, %88,9'unun ise okuma yazar oldukları bilinmektedir (Çalı kan ve ark. 2006). Neticede, üreticilerin ilkokul e itimini alarak ö renim ya amlarını tamamladıkları söylenebilir.

ncelenen letmelerde Arazilerin Sulanma Durumları

Karkamı , O uzeli ve Nizip ilçelerinde tarımsal sulamanın kısıtlı olması nedeni ile antepfıstı ı bahçeleri genelde sulanmamaktadır. ncelenen i letmelerin %87,9 gibi büyük ço unlu u kurak arazide ve %12,1 ise sulu ko ullarda antepfıstı ı üretimi yapmaktadır. Kurak üretim yapan i letme oranı i letme büyüklü üne ba lı olarak artmaktadır. En büyük i letme grubunda kurak üretim yapma oranı % 92,0'ye yükselmektedir. Çalı kan ve ark. (2006)'da yaptıkları çalı mayla üreticiler imkânlarının olması durumunda sulu tarıma yönelebileceklerini beyan etmi lerdir.

ncelenen letmelerde Arazi Varlı ı

ncelenen i letmelerde ortalama antepfıstı ı üretim alanı 84.5 da olarak belirlenmi tir. Birinci grupta ortalama antepfıstı ı alanı 31.8 da, ikinci grupta ortalama 77.1 da ve üçüncü grupta ortalama 159.9 da olarak saptanmı tir. Antepfıstı ı üretim alanı 5 da ile 220 da arasında de i mektedir. Yapılan çalı mada uç

de erler çıkarıldı ında 55,9 da olarak arazi büyüklü ü bulunmu tur. Bu veriler Gaziantep genelinde yapılmı olan bir çalı ma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Çalı kan ve ark. (2006) antepfıstı ı arazi büyüklü ünün önemli bir kısmının %55'inin 51 dekar ve üzeri arazi varlı ma sahip olduklarını belirtmi lerdir.

Karkamı , Nizip ve O uzeli ilçelerinde yapılan çalı mada dekarda arazi fiyatlarının gruplar arası kar ıla tırılmasında arazi kıymetinin; arazinin vasfına (1. 2. ve 3. sınıf) ve arazinin yola yakınlı na uzaklı na göre de i mekte oldu u saptanmı tir.

letmeler geneline göre arazi de eri en dü ük 950 TL/da en yüksek 6.500 TL/da ortalama ise 4.747,8 TL/da oldu u tespit edilmi tir. Arazi de erlerinin orta ve büyük i letmelerde küçük i letmelere göre daha yüksek oldu u belirlenmi tir.

A aç birim fiyatlarının a acın ya ı, bakım durumu ve arazinin toprak yapısına göre de i mekte oldu u belirlenmi tir. Gruplar arası kar ıla tırılmada orta büyüklükteki i letmelerde a aç de erinin daha yüksek oldu u saptanmı tir. Genel ortalama incelendi i takdirde ise a aç de erinin en az 200 TL, en fazla 750 TL ortalama ise 481,9 TL oldu u tespit edilmi tir.

Antepfıstı ı Verimindeki Eksiklikler ve Yetersizlikler

Görü ülen çiftçilere antepfıstı ı verimindeki eksikliklerin ve yetersizliklerin kayna ı sorgulanmı tir.

letmeler ortalamasına göre üreticilerin %89,0'u gübre yetersizli ine, %83,5 sulama kısıtına ve %52,7'si ilaç konusuna ba lamaktadır. Sulamanın da dekardan elde edilen antepfıstı ı verimi üzerinde önemli oldu u vurgulanmı tir. Toplamda 76 i letme, sulamanın dekardan elde edilen verim üzerine etkili oldu unu belirtmi tir. letmelere do ru ilaçlamanın verim üzerinde etkisi soruldu unda ise 48 i letme ilaçlamanın verim üzerinde pozitif etkisi oldu unu belirtmi lerdir.

Antepfıstı ı Yeti tiren letmelerin Kredi Kullanma Durumu

Antepfıstı ı üreticilerinin kredi kullanmaya sıcak bakmadıkları ve üreticilerin toplamının % 90,1'inin kredi kullanmadı ı belirlenmi tir. Toplamda üreticinin % 9,9'u ise kredi kullanarak üretimine devam ettikleri tespit edilmi tir. Ayrıca, kredi kullanımında gruplar arasında belirgin bir fark gözlenmemi tir.

Antepfıstı ı Hasat Zamanını Belirleme

Üreticilerin hasat zamanını belirlemede hangi yöntemleri kullandıkları ara tırıldı ında, üreticilerin önemli bir kısmının (% 95,6) meyve rengine bakarak hasat zamanına karar verdikleri bulunmu tur. Bu de ere yakın olarak üreticilerin %80,2'si ise tadına bakarak hasat zamanını belirlemektedir.

Pazarlanma Yöntemi

Antepfıstı ı üreticilerinin ürününü pazarlama biçimi ara tırmasında, üreticilerin önemli bir kısmı (% 98,5)

kuru kırmızı kabuklu olarak belli bir süre depolandıktan sonra sattıklarını ifade etmişlerdir. Anket yapılan üreticilerin % 96,7'si ürünü satmadan önce pazar araştırması yapmaktadır.

Bazı Üretim Faktörlerinin Antepfıstı ı Verimine Etkileri

Antepfıstı ı üreticileri, dekardan elde ettikleri ürün miktarına etkili olan faktörlerden en önemlilerinin 3,2

be li likert de eri ile budama ve 3,4 likert de eri ile gübreleme uygulamaları oldu unu vurgulamışlardır. Üreticilerin üretim teknikleri hakkında yo un olarak bilgi eksikli i hissettikleri konular ise % 58,2'si budamanın, % 53,8'si ise gübrelemede yetersiz olduklarını belirtmişlerdir. Çe idin verim üzerinde etkili oldu unu belirtenler ise %44 olarak tespit edilmiştir. Anaç ve ilaçlama gibi konularında ise bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 2.Çiftçilerin bilgi eksikli i hissetti i konular (%)

Oranlar (%)	Konular					
	Anaç	Çe it	Budama	Gübreleme	ilaçlama	Hasat
Etkisiz	50.5	1.1	11.0	6.6	12.1	35.2
Az Etkili	35.2	33.0	0	0	62.6	48.4
Orta	8.8	44.0	58.2	53.8	0	11.0
Çok Etkili	1.1	15.4	27.5	35.2	22.0	0
Tamamıyla Etkili	0	4.4	2.2	3.3	2.2	3.3
Toplam	100	100	100	100	100	100
Likert Ortalama	1,6	2,9	3,2	3,4	3,1	1,9

1:Etkisiz, 2: Az Etkili, 3:Orta 4: Çok Etkili, 5:Tamamıyla Etkili

Antepfıstı ı Üretim Bilgileri

Anket yapılan bölgedeki antepfıstı ı yeti tiricileri; sahip oldukları arazi varlı ı, anaç ya ı, dekardaki antepfıstı ı anaç sayısı, dekara elde ettikleri meyve verimi ve anaç ba ına elde ettikleri meyve verimi yönünden incelemiştir.

Üreticilerin bahçelerinde bulunan anaçların ya ı ortalama 31,5; dekardaki antepfıstı ı anaç sayısı ortalama 14,4 adet; sahip oldukları antepfıstı ı arazi varlı ı 31,8-159,9 da arasında de imekte olup ortalama arazi varlıkları ise 84,4 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, antepfıstı ı üreticilerinin dekardan elde ettikleri

antepfıstı ı ürün miktarı (kuru kırmızı kabuklu olarak) 68,4 kg/ da ve i letme ba ına dü en toplam üretim miktarı ortalaması ise 6280,9 kg olarak tespit edilmiştir (Çizelge 3). Büyük i letmeler küçük i letmelere oranla daha genç anaç varlı ına sahip bulunmaktadırlar. Dekara anaç sayısı i letme büyüklü üne paralel olarak azalırken verim durumu i letme büyüklü üne ba lı olarak artmaktadır

Çizelge 4'de ya ve kuru satılan antepfıstı ının gruplara göre ortalama miktarı ve satış fiyatı verilmiştir. i letmeler ortalamasında 63844 TL'lik Brüt Üretim De eri (BÜD) hesaplanmıştır.

Çizelge 3. Antepfıstı ı üretim bilgileri

Üretim Bilgileri	iletme Grupları			Ortalama
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	
A anaç Ya ı (Yıl)	32.6	31.3	30.8	31.5
Toplam anaç sayısı (adet)	455.6	1074.2	2190.0	1240.0
Dekara dü en anaç sayısı (adet/da)	14.8	14.7	13.8	14.4
Alan (da)	31.8	77.1	159.9	84.4
Verim (kg/da)	64.5	70.3	70.4	68.4
Verim (kg/anaç adet)	4.35	4.78	5.10	4.74
Üretim miktarı (kg)	2093.2	5432.3	11317.2	6280.9

Çizelge 4.Antepfıstı ı satış miktarları ve de erleri

Üretim Bilgileri	iletme Grupları			Ortalama
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	
Ya satılan (kg)	41.9	108.6	226.3	118.2
Ya satılan (TL/kg)	6.0	5.8	6.0	5.9
Kuru satılan (kg)	2051.4	5323.6	11090.9	5793.3
Kuru satılan (TL/kg)	10.9	10.9	10.8	10.9
Brüt Üretim De eri (TL)	22611.66	58657.12	121139.5	63844.35

ncelenen i letmeler elde ettikleri Brüt Üretim De erinin tamamına yakını %98.91'ini kuru olarak

satılan antepfıstı ından elde etmektedir. BÜD içerisinde ya antepfıstı ı satımı ancak %1.09'luk bir paya

sahiptir. Bu durum i letme büyüklü ü bakımından fiyat avantajı olarak açıklanabilir (Çizelge 5). farklılık olu turmamaktadır. Kuru satı ı tercihin nedeni

Çizelge 5. Antepfıstı ı Brüt Üretim De eri oransal dağılımı (%)

Üretim Bilgileri	letme Grupları			Ortalama
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	
Ya Antepfıstı ı	1.11	1.07	1.12	1.09
Kuru Antepfıstı ı	98.89	98.93	98.88	98.91
Toplam BÜD	100.00	100.00	100.00	100.00

De i ken Masraflar

Antepfıstı ı üretiminde de i ken masrafların en büyük kısmını i çilik masrafları olu turmaktadır. Antepfıstı ı yeti tiricili i emek yo un bir üretim dalı oldu u için bu ayırım özellikle yapılmı tur. letmeler ortalama dekara

224,8 TL/da i çilik masrafı yapmaktadır. çilik masraflarının en önemli kısmını budama i çili i tutmakta bunu hasat ve harman i çili i takip etmektedir. letme büyüklü ü bakımından dekara i çilik masrafları benzerlik göstermektedir (Çizelge 6).

Çizelge 6. çilik Masrafları (TL/da)

Yevmiye (TL/da)	letme Grupları			Ortalama
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	
Budama i çili i	56.1	53.8	55.2	55.0
Toprak i leme i çili i	27.1	24.1	25.0	25.2
Çapa i çili i	29.3	30.0	30.7	30.1
Gübreleme i çili i	25.0	24.7	25.0	24.9
Hastalık ve zararlılarla mücadele	40.2	40.2	39.6	40.1
Hasat ve harman i çili i	48.4	50.7	49.6	49.6
Toplam i çilik	226.2	223.5	225.1	224.8

Çizelge 7’da i çilik masraflarının oransal dağılımı verilmi tir. Buna göre toplam i çilik masraflarının %24.47’sini budama i çili i, %22.06’sını hasat ve

harman i çili i olu turmaktadır. çilik masrafları içerisinde en az orana ise %11.08 ile gübreleme i çili i sahiptir (Çizelge 7).

Çizelge 7. çilik Masrafların Oransal Da ılımı (%)

Yevmiye (TL/da)	letme Grupları			Ortalama
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	
Budama i çili i	24.80	24.07	24.52	24.47
Toprak i leme i çili i	11.98	10.78	11.11	11.21
Çapa i çili i	12.95	13.42	13.64	13.39
Gübreleme i çili i	11.05	11.05	11.11	11.08
Hastalık ve zararlılarla mücadele	17.77	17.99	17.59	17.84
Hasat ve harman i çili i	21.40	22.68	22.03	22.06
Toplam i çilik	100.00	100.00	100.00	100.00

ncelenen i letmelerde antepfıstı ı üretiminde dekara ortalama de i ken masraf 354,9 TL/da olarak saptanmı tur. De i ken masraflar i letme büyüklü üne ba lı olarak az da olsa dü me göstermektedir. A aç

ba na de i ken masraf 24,2 TL/adet olarak saptanmı tur. A aç ba na de i ken masraf i letme büyüklü üne ba lı olarak artmaktadır (Çizelge 8).

Çizelge 8. De i ken Masraflar (TL/da)

De i ken Masraflar (TL/da)	letme Grupları			Ortalama
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	
Toplam çilik	226.2	223.5	225.1	224.8
Akaryakıt Giderleri	38.4	40.2	39.5	39.3
Gübre Bedeli	40.2	41.4	38.6	40.1
Hastalık ve zararlılarla mücadele (laç Bedeli)	53.1	51.5	46.2	50.7
Dekara Toplam De i ken Masraf	357.9	356.6	349.4	354.9
A aç Ba na De i ken Masraf (TL/adet)	25.0	25.6	25.5	24.2

Antepfıstı ı de i ken masraflarının %63,34 gibi büyük bölümünü i çilik masrafları olu turmaktadır. Bu yönü ile antepfıstı ının emek yo un bir üretim ekli oldu u do rulanmaktadır. kinci sırada %14,29 ile

hastalık ve zararlılar ile mücadelede kullanılan ilaç masrafı gelmektedir. De i ken masraflar içerisinde en az %11,07 ile akaryakıt masrafı ve %11,30 ile gübre masrafı bunu izlemektedir (Çizelge 9).

Çizelge 9. De i ken Masrafların Oransal Da ılımı (%)

De i ken Masraflar	Ietme Grupları			Ortalama
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	
Toplam çilik	63.20	62.68	64.42	63.34
Akaryakıt Giderleri	10.73	11.27	11.31	11.07
Gübre Bedeli	11.23	11.61	11.05	11.30
Hastalık ve zararlılarla mücadele (laç Bedeli)	14.84	14.44	13.22	14.29
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00

Brüt Kâr (Brüt Marj)

ncelenen i letmelerde dekara dü en ortalama Brüt Kâr (BK) 401,55 TL/da olarak hesaplanmı tir. Ietme büyüklü ü ile birlikte Brüt Kâr bir miktar artmaktadır. Büyük i letmelerde ortalama Brüt Kâr 408,20 TL/da ile en yüksek, orta büyüklükteki i letmelerde 404.19 TL/da ve küçük ölçekli i letmelerde 353.16 TL/da ile en dü ük düzeyde bulunmu tur.

Ietmelerde elde edilen toplam Brüt Kâr ortalama 33890,79 TL olarak saptanmı tir. Birinci grupta yer alan küçük i letmeler ortalama 11230,44 TL, orta büyüklükteki i letmeler ortalama 31163,26 TL ve büyük i letmeler 65270,44 TL Brüt Kâr elde etmektedir.

ncelenen i letmelerde ortalama a aç ba ına Brüt Marj 27.33 TL/adet olarak hesaplanmı tir. Buna göre i letme büyüklü üne paralel olarak a aç ba ına Brüt Marj artmaktadır. En küçük i letmelerde a aç ba ına Brüt Marj 24.65 TL/adet, orta büyüklükteki i letmelerde 29.01 TL/adet ve büyük i letmelerde 29.80 TL/adet olarak hesaplanmı tir.

Antepfıstı ı Satı Zamanları

Antepfıstı ı ya halinde en çok eylül ayında üreticilerin %68,13'ü satılmaktadır. A ustos ayında ise üreticilerin bir kısmı % 20,87'si erken hasat ederek boz olarak sattıklarını belirtmi lerdir. Kuru olarak satı ın yo unla tı ı dönem ise % 83,51 ubat ayı oldu u belirlenmi tir (Çizelge 11-12).

Çizelge 10. Brüt Kâr (TL/da)

De i ken Masraflar	Ietme Grupları			Ortalama
	1.Grup	2.Grup	3.Grup	
Brüt Üretim De eri (BÜD)	711.06	760.79	757.60	756.45
De i ken Masraf (DM)	357.90	356.60	349.40	354.90
Brüt Kâr (BK=BÜD-DM)	353.16	404.19	408.20	401.55
Ietmede Toplam Brüt Kâr (TL)	11230.44	31163.26	65270.44	33890.79
A aç Ba ına Brüt Kâr (TL/adet)	24.65	29.01	29.80	27.33

Çizelge 11. Ya Satı Zamanı

Satı Zamanı	Ietme Grupları			Toplam	%
	1.Grup	2.Grup	3.Grup		
Hasattan önce	0	2	0	2	2,19
A ustos	9	8	2	19	20,87
Eylül	21	22	19	62	68,13
Ekim	0	0	1	1	8,97
Cevap alınamayanlar	1	3	3	7	7,69
Toplam	31	35	25	91	100,00

Çizelge 12. Kuru Satı Zamanı

Satı Zamanı	Ietme Grupları			Toplam	%
	1.Grup	2.Grup	3.Grup		
Ocak	5	7	3	15	16,48
ubat	26	28	22	76	83,51
Toplam	31	35	25	91	100,00

ahin ve ark. (2010) tarafından yapılan satı zamanlarını fiyat serilerine göre optimize eden çalı mada ubat ve Aralık ayı öne çıkmı tır. Buna göre i letme ko ullarının çok azı buna uymaktadır.

letmelerin satı planlarını fiyat de i imlerine ba lı olarak farklı aylara kaydırmaları kârlarını artıracaktır.

SONUÇ ve ÖNER LER

Bu çalı mada, Gaziantep ilinde antepfıstı ı üretimi yapılan O uzeli, Nizip, Karkamı ilçelerindeki antepfıstı ı yeti tiricilerinin sosyoekonomik yapıları incelenmi , antepfıstı ı yeti tiricilerinin sosyal ve ekonomik yapılarına ili kin veriler toplanmı tır. Bu ilçelerdeki antepfıstı ı üreticilerden tesadüfî örnekleme yöntemi ile toplam kitleyi temsil edecek ekilde 91 yeti tirici ile anket çalı ması yapılmı tır.

Üreticilerin hane halkı sayısı ortalaması 3,6 olarak tespit edilmi tır. Üreticilerin e itim durumuna bakıldı nda %64,84'ünün ilkökul mezunu oldu u,%2,20'sinin ise üniversite mezunu oldu u tespit edilmi tır. Antepfıstı ı yeti tiricilerinin yeti tiricilik tecrübesinin ise ortalama 26 yıl oldu u belirlenmi tır. Antepfıstı ı üretimini geli tirme ve yenilikleri benimsetmeye yönelik yayım çalı malarında bu yapının dikkate alınması sosyal sürdürülebilirli e katkı sa layacaktır.

Üreticilerin genelde kuru ko ullarda üretim yaptıkları (%90) ve sulu ko ullarda üretim yapanların ise (%10) düzeyinde oldu u tespit edilmi tır. Sulu ko ullarda üretimin geli tirilmesi gerekmektedir.

Antepfıstı ı üreticilerinin antepfıstı ı yeti tiricili ini tercih etme sebeplerine bakıldı nda en önemlisinin arazi ve iklim ko ullarına uygunlu u, daha sonra ise sırasıyla ürünün depolanabilme özelli i ve karlı olu u tercih sebeplerinden öne çıkan nedenlerdir. Antepfıstı ı bu temel özellikleri ekonomik olarak daha fazla avantaja dönü türme yolları ara tırılmalıdır. Bu konuda Ar-ge çalı maları yapılmasına ihtiyaç vardır.

Antepfıstı ı üreticileri yeti tiricilikte kredi kullanmadıkları (%90) belirlenmi tır. Antepfıstı ı yeti tiricilerinin kredi kullanmaya sıcak bakmadıkları görülmü tür. Antepfıstı ı üretene i letmelerin sermaye ihtiyaçlarına yönelik kredi sa layan kurumların özendirici ürünler geli tirmesi yararlı olacaktır.

Antepfıstı ı üreticilerinin bir hanenin geçimini sa layacak antepfıstı ı arazi büyüklü ünün ne kadar olması gerekti i konusundaki dü ünceleri ise; 20 da altındaki antepfıstı ı arazi büyüklü ü bir hanenin geçimini sa lamada yetersiz olaca ı, %46,2'sinin ideal antepfıstı ı arazi büyüklü ünün 20-49 da arasında olması gerekti ini belirlemi lerdir. Çiftçi ko ullarının bu ölçülere uydu u saptanmı tır.

Yapılan çalı ma sonucu antepfıstı ı üreticilerinin sahip oldu u antepfıstı ı arazi varlı ın ortalama 84,4 da, dekara dü en a aç sayısı 14,4 adet/da, ortalama dekara verim 68,4 kg/da ve ortalama a aç verimi 7,74 kg/adet olarak saptanmı tır. Kuru ko ullar için verim düzeyi iyi

düzeydedir. Ancak sulu ko ullarda daha yüksek verimler elde edilme imkânı vardır.

Yapılan çalı mada üreticilerin antepfıstı ı a aç de eri 200-750 TL arasında de i ti i tespit edilmi tır. Üreticilerin sahip oldu u çıplak arazi kıymeti 900-6500 TL/da arasında oldu u tespit edilmi tır.

letmeler ortalamasında 63844,35 TL Brüt üretim de eri tespit edilmi tır. BÜD'nin %98,91'ini kuru olarak satılan antepfıstı ı ndan elde edilmektedir. Kuru satı piyasada satı zamanı ayarlaması ile birlikte fiyat avantajı olu turmaktadır.

letmeler ortalamasında dekara de i ken masraf 354,9 TL/da ve a aç ba ına de i ken masraf 24,16 TL/da olarak bulunmu tur. Antepfıstı ı de i ken masraflarının %63,34 gibi büyük bölümünü i çilik masrafları olu turmaktadır. çilik masraflarını azaltıcı mekanizasyon çalı malarına ve Ar-ge geli tirmeye ihtiyaç vardır. Çalı madan elde etti imiz bulgulara göre antepfıstı ı üretiminde masraf unsurları incelendi inde de i en masraflar içerisinde i çilik masraflarının toplam de i en masraflarının %50'sinden daha fazla oldu u belirlenmi tır. Yani antepfıstı ı üretiminin emek yo un bir üretim dalı oldu u, kırsal kesim istihdamında önemli katkısı oldu u belirlenmi tır.

ncelenen i letmelerde ortalama Brüt Kâr 33890,79 TL, dekar Brüt Kâr 401,55 TL/da ve a aç ba ına Brüt Kâr 27,33 TL/adet olarak saptanmı tır. Bu sonuçlara göre antepfıstı ı üretiminin gelecekte ekonomik olarak sürdürülebilir oldu unu söylemek mümkündür.

Ara tırma bulgulara göre antepfıstı ı üreticilerinin ürünlerin satı ekli sorgulanmı bu konuda elde edilen bulgulara göre üreticilerin önemli bir kısmı ürününü hasattan sonra kurutarak kuru kırmızı kabuklu olarak sattıkları belirlenmi tır. Yine bu konuda Gaziantep ilinin tüm ilçelerini kapsayan genel çalı mada üreticilerin % 70'inin ürününü kuru kırmızı kabuklu olarak sattıkları ortaya konulmu tur. Ekonomik ko ulların elveri lili i oranında satı zamanının de i tirilmesi durumunda daha yüksek fiyat elde etme olana ı olu acaktır.

Çiftçi beyanlarına göre verimi %40,2 oranında artırmak mümkündür sonucu çıkmı tır. Bu konuda teknik Ar-ge çalı maları ile antepfıstı ı üretiminin teknik sürdürülebilirli ine katkı sa lanabilir.

Antepfıstı ı üreticileri %19,1'i do ayı ve %17,3'ü ise hastalık ve zararlıları risk kayna ı olarak görmektedir. Ancak sigorta yaptıрма oranı sadece %4,5'dir. Buna göre risk transferi konusunda ba ta tarım sigortası olmak üzere çalı malar yapmak gerekmektedir.

Üreticilerin antepfıstı ı tarımına yönelmesinde iklim ko ullarının antepfıstı ı yeti tiricili ine uygun olması, pazarlama kolaylı ı, ürünü hasattan hemen sonra satabilme ansının yanında depolama fırsatının da olması gibi faktörler öne çıkmı tır. Bu faktörler teknik ve ekonomik de erler olarak artırılmalıdır. Üreticilerin antepfıstı ı yeti tiricili ine yönelmesini olumsuz yönde etkileyen faktörler ise ürünün periyodisite, hastalık ve

zararlılarla mücadeledeki ilaç fiyatlarının yüksek olu u üreticileri olumsuz yönde etkileyen önemli faktördür. Bu etkileri azaltıcı teknik önlemler alınmalıdır. Antepfıstı ı üreticileri üretim girdilerinden akaryakıt, gübre bedeli ve zirai ilaç bedelinin yüksekli inden yakınımı lardır. Antepfıstı ı üretim miktarını olumsuz yönde etkileyen faktörlerde öne çıkan; ideal ilaçlama, ideal gübreleme, uygun çe it olumlu yönde etkili oldu u öne çıkmı tır. Olumsuz yönde etkileyenler ise üretimde kullanılan girdi fiyatlarının yüksekli i ve üretim tekniklerini yeterince bilememe olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak öne çıkmı tır. Üreticinin ürünü i leyip, paketleyip katma de eri yüksek ürün haline dönü türüp satma iste inde oldu u görülmü tür. Bu konuda sanayi üretici i birli ine ihtiyaç vardır.

Antepfıstı ı yeti tiricili i Gaziantep ilindeki kırsal kesimin önemli geçim kaynaklarından birisi olup, emek yo un bir üretim dalı ve karlı bir üretim faaliyeti oldu u için kırsal kesimde ya ayan insanların topra a ba lanması ve ehirlere göçünün önlenmesi açısından önemli bir üretim dalıdır. Özellikle GAP projesi kapsamında devletin bölgedeki sulama yatırımlarının artması nedeniyle antepfıstı ı üretimim yapılan alanlarda yeti tiriciler sulama imkânlarına kavu mu tur. Ülkemizde antepfıstı ı üretiminin yo un olarak yapıldı ı güneydo u Anadolu bölgesinde geli en tarımsal sulama imkanlarıyla birlikte antepfıstı ı üretimim üreticilerine daha fazla gelir sa lama periyoduna girmi tir. Çiftçilerin antepfıstı ı yeti tiricili inde sulu ko ullarda yeti tiricili ine yönelmeleri birim alandan elde edilecek antepfıstı ı miktarını artıracak buda antepfıstı ı yeti tiricilerinin gelir seviyesini artıracaktır.

Antepfıstı ı di er meyve türlerine göre hasattan sonra hemen satılmayıp, kurutulduktan sonra uzun bir süre saklanabilme özelli ine sahip bir üründür. Yani antepfıstı ının pazarlama periyodu di er birçok meyve türüne göre daha uzun olup, bu durumda üreticisine geni bir zaman diliminde cazip bir fiyattan satma olana ı sunmaktadır. Bu yapısı ile sanayi tarım ili kisi artırılabilir bir üründür. Bu bakımdan sözle meli üretim ekilleri üzerinde çalı mamalar geli tirilebilir. Sonuç olarak co rafi yapı ve iklim ko ullarının uygunlu u teknik ve ekonomik özellikleri nedeniyle meyvecilik üretiminde öne çıkan antepfıstı ı yeti tiricili i çiftçilerin geleneksel üretim tarzı olup üreticiler tarafından öncelikle tercih edilen meyvecilik dalıdır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A. 2002. Türkiye Antepfıstı ı Sektörünün Ekonomik Bir Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD, Erzurum.
- Aksoy, A., Külekçi, M., Aksoy, E. 2010. Antepfıstı ı Üretiminde letme Ba arısına Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi Da ve Ova Köylerinin Kar ıla tırılması. GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi, 28 (2), 31–37.

- Anonim, 2009. Gaziantep Tarım ı Müdürlü ü Çiftçi Kayıt Sistemi Kayıtları, Gaziantep.
- Anonim, 2010a. Türkiye statistik Kurumu (TU K) Verileri, Ankara.
- Anonim, 2010b. Türkiye statistik Kurumu (TU K) Verileri, Ankara
- Anonim, 2013. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) Rome, Italy.
- Bahçıvan, M. 1987. Antepfıstı ında (pistacia vera L.) Makro ve Mikro Besin Elementleri çeri i le Fiziksel ve Kimyasal Toprak Özellikleri Arasındaki li kiler. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Çakmur, Ç. 1985. Üretim Yo un Oldu u Bazı Yörelere Antepfıstı ı Üretim, De erlendirilmesi, Maliyeti ile Pazarlama Sorunları Üzerine Bir Ara tırma. Antepfıstı ı Ara tırma Enstitüsü Müdürlü ü, Gaziantep.
- Çalı kan, M., Açar, ., Karda , S., Aslan, H., Aktu Tahtacı, S. 2006. Gaziantep linde Antepfıstı ı Tarımı le U ra an Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapılarının Belirlenmesi Sonuç Raporu. Antepfıstı ı Ara tırma Enst. Müd. Yayın No:29, Gaziantep.
- Çalı kan, M., Atlı, M., Bilim, H.C., Sarpkaya, K. Kalkancı, N., 2012. Antepfıstı ı letmelerinde Yeniliklerin ve Ara tırma Sonuçlarının Benimsenme Düzeyleri ve Etki De erlendirmesi, Antepfıstı ı Ara tırma stasyonu Müdürlü ü, Proje Sonuç Raporu, Gaziantep.
- Duman, . 1985. Antepfıstı ı Çe itlerinin Morfolojik Özelliklerinin Ara tırılması, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, zmir.
- Gülçubuk, B., 1991. Nizip lçesinde Antepfıstı ı Üretimi Yapan Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapıları. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Miran, B. 2002. Temel statistik, Ege Üniv. Basımevi, zmir, 288 sf.
- Newbold, P. 1995. Statistics for Business and Economics, Prentice-Hall International, New Jersey, 867p.
- Nikpeyma, Y. 1990. De i ik Antepfıstı ı Çe itlerinin Bazı Pistacia Türleri Üzerine A ılanmasında En Uygun A ı Uygun A ı ekli ve Zamanının Belirlenmesi Üzerinde Ara tırmalar. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri ABD, Adana.
- Sedaghat, R., 2006. Economics of Pistachio Industry in Iran Tropics. Agricultura Tropica Et Subtropica, 39 (3):209-215.
- ahin, A., Miran, B., Akbay, C., 2010. Risk Ko ullarında Satı Zamanını Planlamada Alternatif Yakla ımlar: Antepfıstı ı Örne i. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, anlıurfa. Cilt 1, S:33-40.